

V. Mit mondanak a Kommunista Párt dokumentumai?

A katonai közigazgatás bevezetése után elszabadult a pokol. A legfigyelmesebben áttanulmányoztuk a rendelkezésünkre álló pártanyagot, főképpen az 1944. évi október végi és november hónapi keltezésűeket, nem találtunk azonban egyetlen olyan okmányt sem, ahol közvetlenül is utalnának arra, mi történt a katonai közigazgatás területén ezekben a napokban. A tartományi pártbizottság 1944. október 27-ei keltezésű körlevelében, amelyet a vajdasági kerületi és járási bizottságokhoz küldtek el, arra kérték a szerveket, hogy küldjék el képviselőiket Újvidékre, ahol újra leleplezik Svetozar Miletić szobrát, amelyet „magyar barbárok” 1941 áprilisában a megszállás első napjaiban eltávolítottak a főtérről. A szoborleplezésre azonban csak a szerb és a többi délszláv nép képviselőit hívták meg.⁴⁶

Ezen az ünnepen tehát nem volt kívánatos azon magyarok részvétele sem, akik a népfelszabadító harcba bekapcsolódtak. Érdekes, hogy a tartományi pártbizottság 1944. november 13-án is körlevelet juttatott el a Vajdasági Kommunista Pártszervezetek tagságához, amelyben ismertette, hogy miért vezették be a katonai közigazgatást Bácskában, Bánátban és Baranyában. Különösnek találjuk, hogy a körlevelet majd egy hónappal később fogalmazták meg, mint amikor a katonai közigazgatást bevezették. Nyilvánvaló, hogy az események a párttagság soraiban is nyugtalanságot keltettek. A körlevélben nyíltan megfogalmazták, hogy a katonai közigazgatást a német és a magyar lakosság miatt vezették be, mivel aktív részesei voltak mindazoknak a bűntetteknek, amelyeket a megszállók a délszláv lakosság ellen elkövettek. Különösen a németek bűntetteit emelték ki: „azért szükséges, hogy alaposan leszámoljunk az összes svábsággal, és mindazon magyarokkal, akik bűntetteket követtek el”.⁴⁷

A körlevél tartalmából kiviláglik, hogy a németek sorsa ekkorra már eldőlt, a magyarság sorsát illetően azonban még nem döntöttek.

A bosszú gondolata azonban már a katonai közigazgatás bevezetése előtt megfogalmazódott. Ez látható a JKP észak-bánáti kerületi bizottságának 1944. évi október 2-ai körleveléből is, amelyet a járási pártbizottságokhoz küldtek. Együttal közölték, hogy a vajdasági népfelszabadító főbizottság keretében megalakult a háborús bűnöket kivizsgáló bizottság, amelynek munkáját a legkörülményesebben támogatni kell. Ezért szükséges a járási nyilvántartók és a helyi bizalmiak, továbbá ezek helyetteseinek megválasztása. A továbbiakban a körlevélben elrendelték, hogy a helyi népfelszabadító bizottságok jelöljenek ki olyan, a néphez hű személyeket, akik összegyűjtik az adatokat és ezeket, a külön erre a célra nyomtatott űrlapokon tüntetik fel. A bizalmiakat, míg munkájuk tart, mentesíteni kell minden más munkafeladattól. Ugyanígy, a bizalmiak száma a munka terjedelmétől függ, de legjobb lenne, ha minden 150-200 feljelentés átvizsgálására és rendezésére egy-egy bizalmi jelölnének ki.⁴⁸

Egy másik körlevélben még azt is feltüntették, hogy a helyi bizalmiak, akik többsé-

gét a párttagok soraiból kell megválasztani, az OZNA nyomozó szerveivel a legszorosabban együttműködnek.

Hogy mennyire komolyan vették a népfelszabadító bizottságok ezt a munkát, az újvidéki népfelszabadító bizottság egyik ülésének határozatából is láthatjuk, ahol megválasztották a háborús bűnöket kivizsgáló bizottságot. Elhatározták egyúttal még azt is, hogy a munka gyors elvégzése érdekében 40.000 feljelentő lapot nyomtatnak ki. A várost 19 körzetre osztották fel, és minden körzetben külön albizottság végezte a munkát, amelyet néhány nap alatt be kellett fejezni.

A munka elvégzése után a határozat szerint az összegyűjtött anyagot át kellett adni az illetékes bíróságnak, hogy megszervezzék a háborús bűnösök feletti ítélkezést.⁴⁹

Újvidéknek akkoriban kb. 65.000 lakosa volt, és ennek egyharmada magyar, illetve német nemzetiségű. A Slobodna Vojvodina című lap még Vajdaság teljes felszabadulása előtt, pontosabban 1944. október 12-én közölte, hogy megalakult a háborús bűnöket megállapító bizottság és egyúttal felhívta a figyelmet arra is, hogy mindenki, aki ilyen bűntettekről tud, köteles azt a bizottságnak jelenteni és az arra vonatkozó dokumentumokat is átadni.⁵⁰

A katonai közigazgatás bevezetésének és az utána következő megtorlásnak egyik legvalószínűbb szószólója Nikola Petrović volt, aki tagja volt Jugoszlávia Népfelszabadító Antifasiszta Tanácsának, és a Tartományi Pártbizottság legszűkebb vezetőségének is. Petrović 1944. október 28-án a Vajdasági Népfelszabadító Egységfront lapjában cikket írt „Történelmi határozat” címen, amelyben a katonai közigazgatás bevezetését méltatta. Ezzel a gyűlölettel elvakult frással dr. Sajti Enikő szegedi egyetemi tanár is foglalkozott, aki tudomásunk szerint a magyar történészek közül elsőként írt az 1944. évi őszi délvidéki megtorlásról is. A cikk bevezetőjében Petrović hangsúlyozta, hogy a katonai közigazgatás bevezetése nem lepte meg a szerb lakosságot, mert a felszabadulással nem szűnt meg a nép aggodalma. De idézzünk a bosszú egyik angyalának soraiból: „...a német és magyar hódító hordákat ugyan szétvertük, illetve nyugat felé vetettük vissza, de az általuk készített mérges gyomot nem irtottuk ki gyökereken... az idegen elemek tíz- és százazrei – akiket azokra a területekre telepítettek, ahol elődeink irtották ki az erdőket, csapolták le a mocsarakat, megteremtve a civilizált élethez szükséges feltételeket – még mindig lövöldöznek a sötétből harcosainkra és az orosz katonákra és mindent megtesznek, hogy megakadályozzák a helyzet normalizálását, arra készülve, hogy ebben a számunkra nehéz helyzetben a kellő pillanatban ismét hátunkba döfjék a kést... A nép érzi, hogy szükség volt erre a határozott lépésre, hogy szükség van olyan energikus lépésekre, amelyek biztosítják a Bánát, Bácska és Baranya jugoszláv jellegét.”⁵¹

Petrović cikkében, amely a legnagyobb vérengzések napjaiban íródott, azonkívül, hogy bosszúra ösztönzött, nem riadt vissza a durva történelmi hamisításoktól sem, a múltra és az akkori jelenre vonatkozólag sem. Itt most nincs módunkban, hogy részletesen elemezzük, kik voltak Vajdaságban az őslakók és kik a betelepítettek. Azt azonban ki kell emelnünk, hogy a Vajdaságban élő magyar és német polgári lakosság részéről 1944 őszén a rendszerváltozás napjaiban egyetlen puskalövés sem dördült el. Az egyedüli incidensre, amelyet a jugoszláv történetírást feljegyzett, Versecén került sor 1944 októberének első felében.⁵²

A Vajdasági Népfelszabadító Főbizottság közigazgatási hatásköre a katonai köz-

igazgatás idején gyakorlatilag csak Szerémség területére terjedt ki. Ettől függetlenül azonban mégis fontosnak tartotta, hogy 1944. november 15-én köriratot küldjön a bácskai népfelzabardító bizottságokhoz. Mivel ez a lépés a mézárások napjaiban történt, fontosnak tartjuk, hogy ebből az okmányból is idézzünk: „Bácska egyes falvaiban voltak esetek, hogy a Népfelzabardító Bizottság elrendelte az ellenséges elemek letartóztatását, *sőt helytelenül jártak el velük szemben* (a kiemelés tőlem- M. S.)... a letartóztatások és kihallgatások körüli helytelenségek elkerülése végett a népfelzabardító bizottságok kötelessége, hogy a letartóztatottakat a népvédelmi osztálynak adják át, amelyek a járási székhelyeken működnek. A népfelzabardító bizottságok csak a helyi katonai parancsnokságok hozzájárulásával és csak ott végezhetnek letartóztatásokat, ahol a népvédelmi osztály szervei nem működnek. Mihelyt ezeket a szervezetet létrehozzák, a népfelzabardító bizottságoknak segíteni kell munkájukat a gyanús elemek felkutatásánál, és adatokat kell róluk szolgáltatni.⁵³

Jugoszlávia Népfelzabardító Antifasiszta Tanácsa 1944. november 21-ei határozatával a jugoszláviai németeket megfosztotta állampolgári jogaiktól. Decemberben azután megkezdődött az egész német népcsoport táborba hurcolása.